

O "moară" dacică de la Buciumi, comuna Ștefan cel Mare

de Dorinel Ichim

În toamna anului 1978, în plină campanie de cercetări etnografice în zona preurbană a municipiului Onești, mergeam din sat în sat, pe locuri pline de legendă și de istorie, când singur, când însoțit de câte un bătrân care nu mai prididea să-mi vorbească de legenda Borzeștilor lui Ștefan cel Mare. Trebuia să redescopăr satul de altădată, cu modul de viață din trecut, cu uneltele agricole tradiționale caracteristice pentru acești răzeși, plini de mândrie și demnitate.

Într-una din zilele frumoase ale lui septembrie, după ce bătușem cu piciorul și inventariasem numeroase piese etnografice din satele Bogdana, Valea Seacă, Gârbovana și Răcăuți din comuna Ștefan cel Mare, am ajuns în satul Buciumi al aceleiași comune așezare de tip adunat cu peste 3500 de locuitori.

Porțile din lemn frumos scăldate și casele arătoase, zugrăvite cu alb sunt semne ale bunăstării locuitorilor de aici, urmași ai răzeșilor din timpul lui Ștefan cel Mare, în prezent muncitori pe platforma chimică din Onești.

Bătrânii la care eram condus de tânărul Teacă Ghiță, pasionat de istoria locală și bun cunoscător al satului, ne-au povestit de legenda satului, de cei patru buciumași împroprietăriți de însuși Ștefan cel Mare pentru că vesteau prin buciumele lor primejdia care se apropia. Memoria comunității mai păstrează încă numele a doi dintre aceștia, Tamaș și Crișom, care au intrat în istoria satului ca antroponimice.

Am aflat frumoase cuvinte de legendă împletită cu istorie de la Costică N. Iftinca în vârstă de 60 de ani. Din una, din alta am ajuns și la povestea unei râșnițe, denumită local "moară" și descoperită în locuința nepotului său Petrică P. Iftinca.

Informația ni s-a părut deosebit de interesantă deoarece nu era vorba de o râșniță obișnuită, ci de una dacică, din tuf vulcanic. Ea apărea în contemporaneitate ca un mesaj adus peste vremi de către populațiile străvechi de pe Trotuș de acum aproximativ două mii de ani.

Istoria acestei perechi de pietre de râșniță care începea acum mai bine de două milenii avea să fie întreruptă o lungă perioadă de timp până ce a fost găsită de un necunoscut și pusă la temelie a unei case bătrânești, probabil în veacul trecut. Repuse în funcțiune de către răposatul Vasile Iftinca, pietrele de râșniță dacică și-au regăsit utilitatea, fiind refolosite, deopotrivă, de către cele trei generații descendente ale bătrânului Iftinca (Neculai, Costică și Petrică).

Râșnița-moară, după găsirea ei, a devenit un bun colectiv la care aveau acces toate familiile din partea respectivă a satului. Iată un exemplu de folosire colectivă a unei asemenea mici instalații, fără a se percepe nici un fel de taxă sau uim.

Această modalitate de folosire în comun a unui obiect este o reminiscență moștenită de la obștile străvechi care tot în acest fel foloseau pădurile, islazurile și apele.

Râșnița, de formă bitronconică, se compunea din două părți. Partea de jos sau "zăcătoare" este prevăzută în mijloc cu un ax de fier și un manșon mobil în jurul lui, adăugat mai recent. Suprafața laterală a conului are mai multe șanțulețe dispuse radial spre centru. Partea mobilă, denumită "alergătoare", tot de formă tronconică, este prevăzută la milocul suprafeței laterale cu un locaș pentru fixarea mânerului de lemn, ce servea la învârtit. În partea superioară se află o adâncitură prevăzută cu un orificiu trilobat pe unde pătrunde axul pietrei "zăcătoare" și se pun boabele. În interiorul calotei se găsesc șanțuri dispuse radial care din timp în timp se fereau la fel ca piatra de moară, cu ciocanul de coasă sau cu cel de "chetrărit". Dimensiunile acestei perechi de pietre nu diferă de cele ale râșnițelor dacice descoperite în așezările de la Răcățău și de la Brad din județul Bacău. Diametrul de 35 cm și înălțimea de 24 cm corespund tipului de mărime medie din aceste așezări.

În urma investigațiilor etnografice și paleoetnografice efectuate am aflat că modul de întrebuițare a acestei "mori" nu se deosebește mult de felul cum era folosită acum două milenii. Se puneau un "leșier" curat (sac din buci de cânepă) sau un ștergar pe care se așeza râșnița. Cu mâna dreaptă se învrtea ținând de mânerul de lemn și cu stânga se introduceau boabele pe deasupra. Cu cât se dădea drumul să cadă boabe mai puține, cu atât ieșea făină mai fină, și cu cât se lăsau boabe mai multe să cadă, se obțineau "crupe" mai mari. Crupele de grâu sau de porumb se cerneau, separându-se astfel de făină, se spălau cu apă pentru a se alege "hospa" și se fierbeau, consumându-se ca atare sau amestecate cu lapte ori cu "julfă" din semințe pisate de cânepă.

Rezultatele investigațiilor privind folosirea râșniței ca principal dispozitiv de prelucrare a cerealelor ne-au dus la unele concluzii interesante privind alimentația și rețetele culinare folosite în satul Buciumi și în cele învecinate. Prin râșnirea boabelor de mei, grâu și porumb se obțineau crupe și făină din care se pregăteau diferite feluri de mâncare. Crupele de porumb, la fel ca și cele de mei de altădată, amestecate cu "julfă" alcătuiau o mâncare gustoasă care se asemena la culoare cu "jamțul". Zeama din semințe de cânepă pisate era uleioasă și dulce, ceea ce făcea ca amestecul de crupe să fie foarte gustos. Crupele, numite și "bulgur" se amestecau cu păsat decorticat și se foloseau la "plachie" sau la gustoasele sarmale moldovenești.

Grâul și cânepa erau folosite în alimentația curentă. Adesea grâul "rupt" la râșniță se folosea la coliva de la ritualul de înmormântare, obicei împământenit pe meleagurile troțuse.

UN "MOULIN" DACIQUE RÉUTILISÉ AU XIX-ÈME - XX-ÈME SIÈCLES (Résumé)

L'auteur met en discussion une installation de monture, nommée local "moulin" qui appartient à la population dacique depuis deux millénaires.

Découvert au village Buciumi, commune Ștefan cel Mare, district Bacău, dans les recherches ethnographique, cette petite installation a été réutilisée d'après environ deux millénaires, comme au commencement, pour fait de moudre de blé, le maïs et le millet. En investigant la manière d'utilisation du "moulin" l'auteur établit quelques céréales et plantes employés dans l'alimentation traditionnelle moldave dont les recettes étaient connues depuis les dacs.

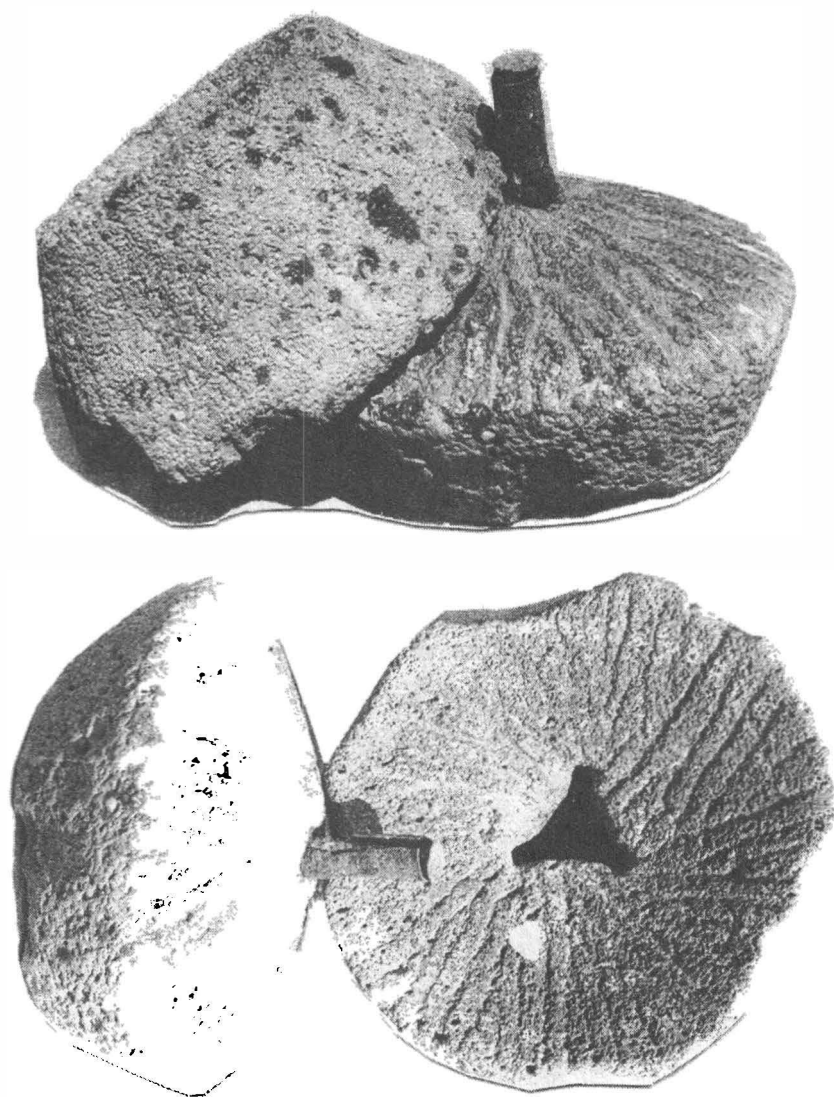

Fig. 1. Râșnița dacică descoperită la Buciumi, comuna Ștefan cel Mare, județul Bacău.

Moulin Dacique de la Buciumi, commune Ștefan cel Mare, district Bacău.